

**Päihdelääketieteen
Yhdistyksen
Torstailuennot
5.11.2009**

ALKOHOLI - ONGELMAISEN TYÖKYVYN ARVIOINTI

**Juhani Juntunen
Ylilääkäri, professori,
Keskinäinen
Eläkevakuutusyhtiö Etera**

TYÖELÄMÄ JA ALKOHOLI

► Suomessa on 300 000 –
500 000 alkoholin suurkuluttajaa

► Suurkuluttajista kolmasosa on
alkoholiriippuvaisia

► Suurkuluttajista 85 % ja
alkoholiriippuvaisista 70 % on
työelämässä

► Työssä olevista miehistä 20 % ja
naisista 10 % on alkoholin
suurkuluttajia

Alkoholin suurkulutuksen terveyshaitat

2 X sairauspoissaoloja

7 X lääkäriissä käyntejä

7 X sairaalahoitopäiviä

7 X kuolleisuusriski

ALKOHOLIN SUURKULUTTAJA

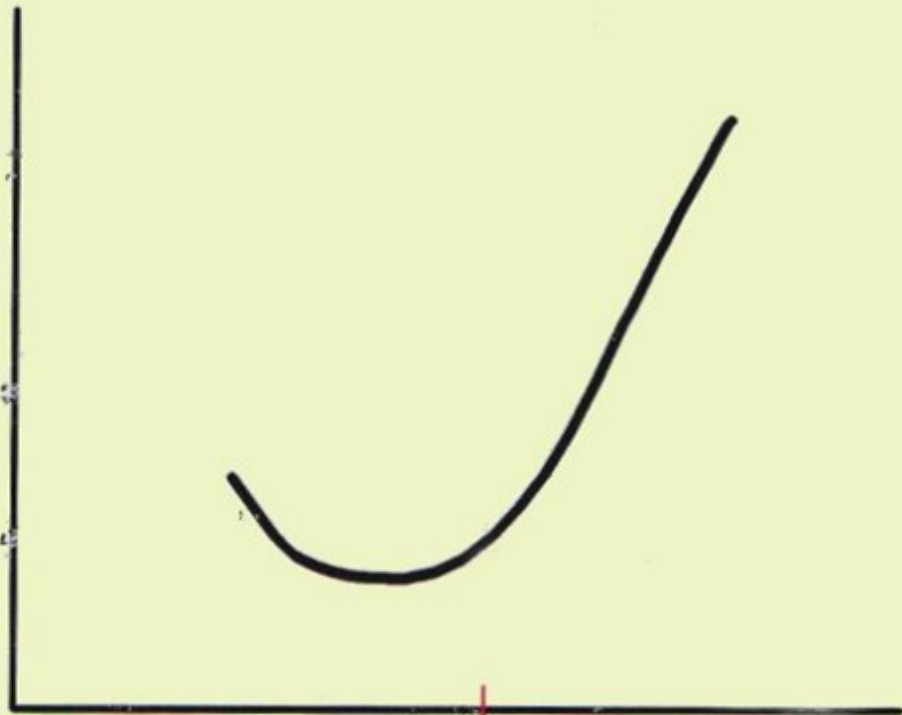
➡ Koulutustaso ei vaikuta

➡ Ammatti vaikuttaa jossain määrin

➡ 70 % on työssä

➡ Nuorempia kuin muut

**KUOLLEISUUS
SAIRASTAVUUS**

4
ALKOHOLIN KULUTUS
(annos/vrk)

ALKOHOLISAI RAUDET

➡ Gastrointestinaaliset

➡ Kardiovaskulaariset

➡ Endokrinologiset

➡ Hematologiset

➡ Neurologiset

MASKEERAUTUNEET ALKOHOLI SAIRAUDET

— Mielenterveyden
häiriöt

— Tapaturmat

— Hengityselinten
sairaudet ja infektiot

— Sydän- ja verisuonitaudit

— Hermoston sairaudet

— Ruoansulatuskanavan
sairaudet

HERMOSTON ALKOHOLI- SAIRAUDET

AKUUTIT

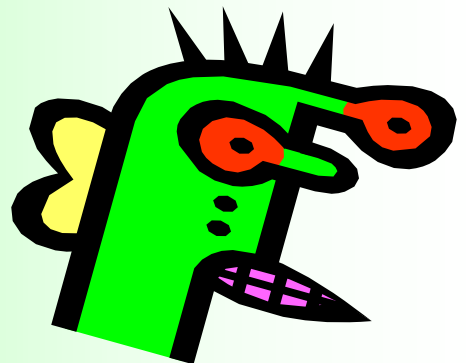
- Humala
- Alkoholimyrkytys
- Idiosynkraattinen alkoholimyrkytys

KROONISET

- Amnestinen syndrooma
- Dementia
- Wernicke-Korsakoffin syndrooma
- Kerebellaaridegeneraatio
- Polyneuropatia

VIEROITUSOIREET

- Krapula
- Hallusinaatio
- Epilepsia
- Delirium

WERNICKE-KORSAKOFFIN OIREYHTYMÄ

➤ Patologis-anatomisesti todetaan aivorungon ja pikkuaivojen kudostuhoa ja verenpurkauksia

- Kliiniset oireet:
- oftalmoplegia
  - nystagmus
  - ataksia
  - sekavuus
  - vaikea muistihäiriö
  - konfabulaatio
  - polyneuropatia

➤ Kuolleisuus 17 %, alkoholistien obduktioissa esiintyvyys 1 %, diagnoosi elämän aikana n. 20 kertaa harvemmin

➤ Hoitona parenteraalinen tiamiini
50 – 100 mg x 3

KEREBELLAARI- DEGENERAATIO

➡ Alkaa pikkuaivojen etu-
yläosasta, vermiksestä

➡ Purkinjen solut vaurioituvat

➡ Kroonikkoalkoholistin sairaus

➡ Alussa vähäoireinen,
ohimenevä alaraaja-ataksia,
myöhemmässä vaiheessa pysyvä
ataksia ja kerebellaarioireisto

ALKOHOLINKÄYTTÖÖN LIITTYVÄT TAJUTTOMUUS- KOURISTUSKOHTAUKSET

➡ Alkoholinkäyttöön liittyy lisääntynyt taipumus epileptisiin kohtauksiin

➡ Vähäinenkin käyttö voi joillakin laukaista kohtauksen

➡ Kohtaustaipumus suurimmillaan kahden vuorokauden kuluttua juomisen lopettamisesta tai vähentämisestä

➡ Abstinenssi on ainoa oikea estohoito

JUOPPOHULLUUS (DELIRIUM TREMENS)

► Alkaa noin viikon kuluttua juomisen lopettamisesta tai vähentämisestä

► Alkuvaiheessa oireina levottomuus, valonarkuus, unettomuus, ajatusten harhailu

► Täydessä deliriumissa ympäristön ärsykkeiden väärin tulkitsemista, näkö- ja kuuloharhoja, tajunnan tason laskua, autonomisia oireita

ALKOHOLI- POLYNEUROPATIA

➡ Yleensä sensorimotorinen,
sensoriset oireet dominoivat

➡ Esiintyy subkliinisenä, jopa 40
%:lla alkoholin suurkuluttajista

➡ Altistaa paine- ja kompressio
neuropatioille

➡ Ei yleensä johdu
vitamiininpuutoksista

➡ Voi korjautua abstinenssin
aikana

ALKOHOLISTI JA MIELENTERVEYDEN HÄIRIÖT

• Ahdistuneisuus 20 %:lla

• Masentuneisuus 30 % - 70 %:lla

• Itsemurhat 3 % - 15 % riski

• Unihäiriöt

• Syömishäiriöt

• Skitsofrenia (3 x normaaliväestöä enemmän)

• Kaksisuuntainen mielialahäiriö

• Persoonallisuushäiriö (yli puolella)

• Alkoholipsykoosit

MAKSAKIRROOSI

aiheuttaa pysyvän työkyvyn aleneman, jos 6 – 12 kk:n abstinenssin jälkeen esiintyy:

➡ hoitoresistenttia askitesta

➡ yleistä huonokuntoisuutta

➡ jatkuvia turvotuksia

➡ toistuvia verenvuotoja

➡ prekooma tai kooma

ALKOHOLI- KARDIOMYOPATIA

**aiheuttaa pysyvän työkyvyn
aleneman, jos seuraavia
oireita esiintyy:**

**➡ hengenhadistus
kevyessäkin
rasituksessa**

**➡ kohonnut laskimopaine
kaulalla**

➡ suurentunut sydän

KROONINEN HAIMATULEHDUS

**aiheuttaa pysyvän
työkyvyn aleneman, jos
seuraavia oireita esiintyy:**

**▶ jatkuva tai toistuva
epigastrinen kipu**

**▶ jatkuva pahoinvointi ja
oksentelu**

▶ laihtuminen

**▶ toistuvat
pseudokystat**

**▶ diabetes
komplikaatioineen**

TYÖKYVYTTÖMYYS

*on juridinen käsite,
johon aina liittyy
lääketieteellinen arvio.*

*Työkyvyttömyyskäsitteen
sisältö riippuu
sovellettavasta sosiaali-
vakuutuksen lajista
eikä lääketieteestä.*

TyEL 35 §

Oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen

Mom. 1

Työntekijällä on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen, jos hänen työkykynsä arvioidaan olevan heikentynyt sairauden, vian tai vamman vuoksi vähintään kahdella viidesosalla yhtäjaksoisesti ainakin vuoden ajan.

Työkyvyttömyyseläke myönnetään täytenä eläkkeenä, jos työntekijän työkyky on heikentynyt vähintään kolmella viidesosalla. Muussa tapauksessa työkyvyttömyyseläke myönnetään osatyökyvyttömyyseläkkeenä.

Mom. 2

*Työkyvyn heikentymistä arvioitaessa otetaan huomioon työntekijän jäljellä oleva kyky hankkia itselleen ansiotuloja **sellaisella saatavissa olevalla työllä, jota työntekijän voidaan kohtuudella edellyttää tekevän.** Tällöin otetaan huomioon myös työntekijän koulutus, aikaisempi toiminta, ikä, asuinpaikka ja muut **näihin rinnastettavat seikat.** Jos työkyky vaihtelee, otetaan huomioon työntekijän vuotuinen ansio.*

Mom. 3

Sen lisäksi, mitä 2 momentissa säädetään, arvioitaessa 60 vuotta täyttäneen työntekijän oikeutta työkyvyttömyyseläkkeeseen painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta.

KEL 12 §

Oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen

Työkyvyttömyyseläkkeeseen on oikeus 16–64-vuotiaalla työkyvyttömällä henkilöllä, kuitenkin siten, että alle 20-vuotiaalle eläke voidaan myöntää vain 16 §:ssä mainituin edellytyksin.

Työkyvyttömänä pidetään tätä lakia sovellettaessa henkilöä, joka on sairauden, vian tai vamman takia kykenemätön tekemään **tavallista työtään tai muuta siihen verrattavaa työtä, jota on pidettävä hänen ikänsä, ammattitaitonsa sekä muut seikat huomioon ottaen hänelle sopivana ja kohtuullisen toimeentulon turvaavana.**

Sen lisäksi, mitä 2 momentissa säädetään, 60 vuotta täyttäneen henkilön työkyvyttömyyttä arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta. Kansaneläkelaitos voi antaa tarkempia määräyksiä tämän momentin soveltamisesta.

Työkyvyttömyyseläke myönnetään aina pysyvästi sokealle tai liikuntakyvyttömälle, samoin kuin henkilölle, joka sairautensa, vikansa tai vammansa vuoksi on pysyvästi niin avuttomassa tilassa, ettei voi tulla toimeen ilman toisen henkilön apua.

Työkyvyttömyyseläkettä ei myönnetä henkilölle, joka saa tämän lain mukaista vanhuuseläkettä varhennettuna.

TYÖKYKYYN VAIKUTTAVAT

➡ **sairaus, vika tai vamma**

➡ **motivaatiotekijät**

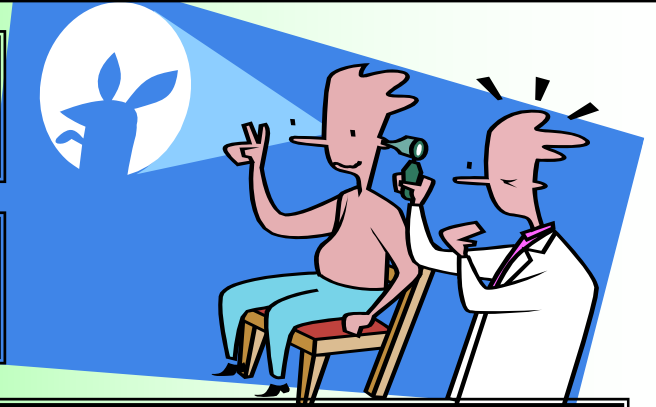
➡ **elin- ja työympäristön
vaatimukset ja niiden
suomat edellytykset**

➡ **sosiaaliset mielikuvat**

TYÖKYKYÄ ARVIOIVAT TAHOT

► potilas itse

► työyhteisö

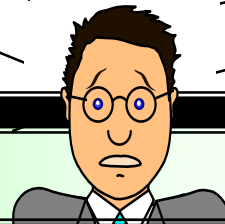
► terveydenhuollon
ammattilaiset

► sairausvakuutus-
järjestelmä

► työvoimaviranomaiset

► eläkevakuutuslaitos tai
-yhtiö

TYÖKYKYARVIO

► Potilas kokee/ymmärtää elämänsä normaalisti

► Potilas ilmoittaa sairautensa oikein

► Hoitava lääkäri ymmärtää asian oikein

► Hoitava lääkäri dokumentoi asiat oikein

► Lausunto luetaan oikein

► Lausunto ymmärretään oikein

► Ratkaisu tehdään oikein

TYÖKYVYTTÖN TYÖTÖN SYRJÄYTYNYT

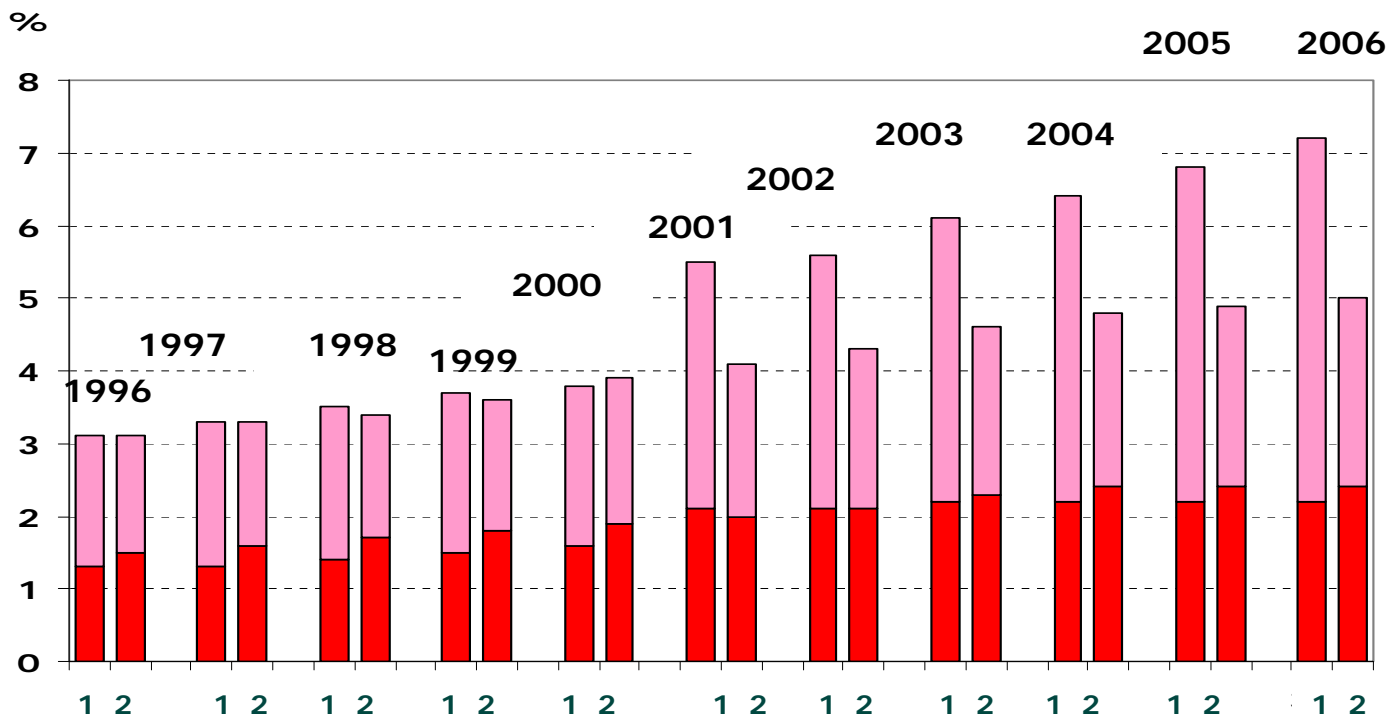

Päihderiippuvainen henkilö on työkyvytön jos:

- hänellä on työkykyä selvästi alentavia somaattisia sairauksia**
- päihderiippuvuuden taustalla on merkittävä psykiatrinen hoitoresistentti sairaus**
- hänellä on vaikea päihderiippuvuus ja syrjäytyminen, hän on "toivoton tapaus". Tällöin voidaan soveltaa ns. "reppanasääntöä"**

Alkoholisairauksien osuus voimassa olevista työkyvyttömyyseläkkeistä vuosina 1996 – 2006, %

- Alkoholisairaus eräänä työkyvyttömyyssyynä
- Alkoholisairaus pääsairautena

1=Kelan myöntämät eläkkeet

2=yksityisen ja julkisen sektorin työeläkkeet

PÄIHDERIIPPUVAISEN TOIMEENTULOTURVAN ERI MUOTOJA

A. TERVEYSPERUSTEISET

- ➡ Sairauspäiväraha
- ➡ Työkyvyttömyyseläke

B. MUU SOSIAALITURVA

- ➡ Työttömyyspäiväraha
- ➡ Eläketuki
- ➡ Työmarkkinatuki
- ➡ Asumistuki
- ➡ Toimeentulotuki